

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. XVI. Scandalum est justa causa divortij temporalis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

per quam neuter acquirit; imò perdit id, quod sibi debebatur. Sic Eminent.

541.
Eadem est
responsio
Sanchez.

l. 8. ff. de
Doli mali
except.
Reg. 59.
in 6.

Et ante ipsum Sanchez sup. ubi sic ait: In debitis est aliquid necessariò tradendum creditori; & cum idem creditor mihi tantundem tradere teneatur, datur inter huiusmodi debita compensatio. Frustrà enim petitur, & esset circulus inutilis, quando aliquid statim restituendum est; l. Dolo, ff. de Doli mali except. *Dolo facit, qui petit, quod redditurus est.* Et Reg. 59. de Reg. juris in 6. *Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eundem.* At in divortio nil tradendum est alteri; sed solum reus amittit jus pendendi debitum, & habitationem mutuam, manente illaeso jure innocentis, potentis reum invitum sibi reconciliare. Quare ubi injuriæ, ex quibus divortia manant, sunt diversæ rationis, diversisque illatæ; sicut inter illas non datur compensatio, ita nec inter divortia. Ita Sanchez.

542.
Probat
exemplo
sponsalium.

Probat exemplo sponsalium: Si uterque (inquit) conjux habeat justam causam dissolvendi sponsalia; at causæ sint diversæ rationis, non dabitur compensatio; sed utrique integrum erit altero invito resilire. Ut, si sponsa fornicata sit; sponsus autem leprâ laboret. Sponsæ enim, fidem petenti, obstabit propria fornicatio: sponso autem, lepra, ob quæ neuter fide sponsalium stare tenetur, cum ob diversas rationes uterque jus cogendi alterum amiserit. Sic ergò contingit in præsentia, cum uterque conjux jus cogendi alterum, ob diversæ naturæ rationes perdidit, liberum erit utrique divertere; nec dabitur hinc inde compensatio. Ita Sanchez.

Quid ergò, si uterque conjux fieret pauper, qui antea erat dives? Quid si uterque benedicatur? Censetur, quia uterque maneret obligatus ad contrahendum Matrimonium? Vide quid respondeas. Et transi mecum ad aliam causam divortij; scilicet, scandalum, seu pertractionem ad peccatum, de qua instituitur

CONCLUSIO XVI.

Scandalum est justa causa divortij temporalis.

543.
Tripliciter
dicitur for-
nicatio, ex
D. Bonav.

EXordiar hanc Conclusionem cum verbis Doct. Seraphici q. dist. 39. in Exposit. lit. n. 4. Dicendum, quod non est concessum propter fornicationem fieri Matrimonij divisionem, nisi eatenus, quatenus per illam fornicationem alter leditur vel offenditur, qui est matrimonio copulatus. Secundum hoc nota; quod fornicatio tripliciter dicitur, propriè, communiter, communissimè. Propriè dicitur fornicatio esse peccatum circa actum carnis; utpote, quia coit cum non sua, vel non suo. Communiter dicitur fornicatio in Scriptura idololatria, per quem modum Propheta ipsos idololatrias meretricibus fornicarijs frequenter comparant, sicut patet 1. Paralip. 5. &c. Communissimè dicitur

fornicatio, omnis concupiscentia inordinata, quatenus offenditur Deus, & relinquatur.

Prima fornicatio non potest fieri ab uxore scienter, quin fiat injuria viro, & idè per illam potest fieri divortium, etiam pro unico solo actu, si possit probari, etiam quantumvis fornicans peniteat. Secunda verò tunc est in injuriam conjugis, quando conjux in illa perseverat; quia tunc est via ducendi ad corruptionem; & idè per illam potest fieri separatio, si conjux nolit penitere. Si autem vult penitere, & redire, non potest repudiare eam. Fornicatio tunc est in damnum conjugis, quando dat ei occasionem scandalum; ut quando non vult cum eo quietè vivere, nisi consentiat male facere, & tunc potest eam dimittere, vel quantum ad torum, vel quantum ad cohabitationem, non simpliciter, si ambo sint fideles.

544.
Quando
propter eam
possit fieri
divortium,
ex cod.

Et per istum modum sunt intelligenda auctoritates ad hoc inductæ. Nam propter alia genera peccatorum non potest dimittere, nec quantum ad torum, nec quantum ad cohabitationem, nisi præsentem magnam occasionem ruinæ, & vehementer timeatur de lapsu, tunc enim licet dimittere; sic dicitur hic, & dicitur 25. q. 1. & Matth. 18. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te. *Glossa*: In manu & in oculo dextro possunt accipi frater, uxor, & propinquus, qui alias non debent dimitti, sed debent corrigi; ut ext. de Divort. Quæritur, & infra: Mulier pro furto vel alio crimine viri sui, nisi religionem suæ fidei corrumpere velit, ab eo separari non debet. Hucusque D. Bonaventura.

Ubi in terminis docet nostram Conclusionem. Cujus ratio in promptu est: quia unusquisque plus debet consulere propriæ salutis spirituali, quam quibuscumque alijs rebus, vel humanis commodis & obligationibus. Quando ergò unus conjux scandalum ab altero patitur, conante eum inducere in aliquod mortale peccatum, justè & piè poterit ac debebit ab illa recedere, ut suæ salutis consulat. Et sanè, si licitum est à conjugis confortio recedere; quando periculum infectionis corporalis imminet; quanto magis, dum imminet infectio spiritualis? Nonne anima præstat corpori?

545.
Probat
Conclusio

Quare (inquit Sanchez lib. 10. disp. 16. n. 5.) cum, conjuge hæresim aut aliam sectam amplectenti, id infectionis periculum regulariter imminet: quale rarò contingit, conjuge alijs criminibus infecto. Naturâ enim inditum est, ut quisque ad suam sectam alios pertrahere tentet, cum existimet id ad animæ salutem necessarium esse, nedum conjugem, cui tantâ familiaritate & amore conjunctus est. At à cæteris scelesibus, quibus conjux inquinatus est, conjugem cæterosque domesticos potius avertere contingit. Id enim ad regimen domesticum & propriam incolumitatem valdè conducere non immeritò putat. Indè est, ut cap. 2. de Divort. concedat divertere ob hæresim, non tamen ob alia crimina. Verba textus vide sup. apud D. Bonav. in fine.

Quare potius licet divertere ob hæresim quam alia crimina, ex Sanchez.

Quamobrem (prosequitur Sanchez) si periculum

546.

Differen-
tiam colligit
hic Auctor
ex c. 2. de
Divortio.

riculum infectionis ex alijs conjugis sceleribus emergeret, eadem divertendi facultas concedenda est. Quare eam differentiam colligo ex hoc textu inter hæresim, & alia crimina, ut in illa non expectandum sit, ut hæreticus conjux Catholicum pervertere nitatur; sed eo existenti in sua pertinacia, licet Catholico recedere: quia id periculum in promptu est. At in his expectandum sit, ut conjux vitij deditus, ad ea inducere moliat; id enim periculum raro evenit. Sic ille.

An reced.

Est ego eam differentiam ex d. cap. nequeo colligere: imò potius oppositum primæ partis colligo. Nam post verba superius citata, sequitur immediatè: *Verum si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit, à viro poterit separari.* Ubi Pontifex ad separationem videtur requirere, ut saltem attentaverit conjugem suam ad infidelitatem trahere, sive secutus fuerit effectus, sive non.

547.
Abulensis
putat prop-
ter sollicita-
tionem ad
alia crimi-
na non posse
fieri divor-
tium.

Rogas: quæ ergò differentia inter infidelitatem & alia crimina? Abul. cap. 19. Matth. q. 70. putat, propter sollicitationem ad alia crimina, non posse fieri divortium: nam in responsione ad 3. habet sequentia verba: Dicendum, quòd ista habent auctoritatem à jure, quia sunt positiva; idè non possumus aliud asserere, ubi scriptum non invenimus, maximè in pœnalibus: & idè licèt sit aliqua similitudo vel identitas rationis, non audemus idem asserere; potissimum, cum jus hoc videatur exprimere ext. de Divort. cap. *Quæstio.* Et ita si in hoc crimine (infidelitatem intellige) vir sollicitet uxorem, conceditur divortium; si in alijs autem sollicitat, non conceditur. Ratio videtur; quia istud crimen est periculosius; cum errare in fide, sit errare in toto; quia fides est fundamentum. De cæteris ergò vitij, licèt vir sollicitet mulierem ad illa, non conceditur divortium, ne detur occasio faciliter dissolvendi omnia Matrimonia. Sic ille.

Ratio ejus.

Qui in eadem quæstione docet, necessariam esse sollicitationem ad hæresim; atque adeò divortium non esse licitum, quando hæreticus sine contumelia Creatoris vult cohabitare. Exemplo infidelis, à quo fidelis non debet discedere, quando ipse sine contumelia Creatoris vult cohabitare.

548.
Docet præ-
terea, neces-
sariam esse
sollicitatio-
nem ad hæ-
resim.

Equidem, ut jamjam dixi, sollicitatio videtur colligi ex ipsis verbis textus. An autem loquatur Pontifex de separatione juris Divini ac naturalis; an verò de separatione solius juris positivi pœnalis, idque perpetuà, non satis constat: Abulensis, ut audivimus, intelligit de separatione positiva & pœnali; ac idè negat extendendam ad alia crimina. Conclusio nostra loquitur de divortio temporali ex lege naturali & Divina, quæ præcipit primum quærere regnum Dei; atque adeò ea vitare, quæ nata sunt à regno Dei excludere.

549.
Causa rati-
oni Abul-
ensis.

Et quamquam infidelitas seu hæresis crimen periculosius sit, & propterea sufficiens judicatum à Pontifice, ut conjux ad illud sollici-

tans, etiam secluso periculo proximo pervertis- nis, pœnà divortij plecteretur; haud idè negari debet periculum proximum aliorum criminum esse causa sufficiens divortij temporalis; scilicet pro illo tempore, quo hujusmodi periculum durat, non ex jure aliquo positivo humano; sed Divino & naturali.

Idè Pontifex (inquit Averfa sup. sect. 10. §. *Secundò*) ibi specialiter dixit: quando alter fidem corrumpere tentat: quia regulariter hæreticus contendit inficere alios; sed non sic solent alij criminosi. Sed etiam hæreticus non conetur pervertere consortem, hic potest ab illo recedere, ut alijs juribus expressum est. Sic ille. Jura ista sunt cap. *De illa*, eod. & cap. fin. de *Convers. conjug.* in quibus nulla fit mentio sollicitationis, ut patet ex verbis alibi relatis.

Concludendum ergò absolutè est (prosequitur idem Auctor) conjugem sollicitatum ab altero ad peccatum, ideoque in peccandi periculo constitutum, non solum posse, sed etiam teneri ab illo recedere, ne in tali periculo maneat. Quod si moraliter se satis securum existimet, firmus ad non consentiendum; sic dari potest casus, ut in rigore quidem non obligetur; tamen adhuc justè & licèt recedere possit: quia nimis durum & odibile est, tolerare tales sollicitationes ad peccatum, & quia aliquale saltem periculum adest. Neque in hoc habebit locum compensatio, nec reconciliatio aut condonatio; quia semper prævalet propriæ salutis debitum. Quare etiam post expressam reconciliationem & condonationem, poterit conjux denuò sollicitatus à sollicitante divertere. Ita Averfa.

Nunquid pro semper? Negat Sanchez sup. n. 14. quia ex jure Ecclesiastico non constat, ubi hoc divortium perpetuum concedatur. Id enim est speciale in hæresi post sententiam latam in pœnam illius criminis. Et jure Divino non conceditur divortium perpetuum, nisi ob fornicationem carnalem; utpote quæ sola directè adversatur fidei conjugali, ut patet è sup. dictis, & idè in *Conclus. addidi ly Temporalis.*

Hinc Averfa sup. Verè, inquit, hoc divortium licebit solum ad tempus, donec alter resipiscat; ita ut, quando ille qui recessit, sufficienter cautus erit, se non ultra sollicitandum, redire teneatur. Et pariter, si ante recessum alter à sollicitando desistat, non potest jam ille recedere, sed permanere tenetur. Et hoc totum intelligitur, tam propriâ conjugum auctoritate, quam Judicis sententiâ. Potest enim conjux sollicitatus suâ sponte recedere, & ad conjugem emendatum debet suâ sponte redire. Poterat à Judice sententiâ & licentiam recedendi obtinere, poterit & debet ad conjugem emendatum redire compelli. Ac durante recessu non poterat statum mutare per ingressum Religionis, aut susceptionem

Catholicus
potest aver-
tere, etsi hæ-
reticus eum
non sollicitet
ex Averfa.

550.
Similiter
potest diver-
tere, qui sol-
licitatur ad
alia crimi-
na.

An pro
semper? Negat
Sanchez.

551.
Consentis
Averfa.

Ordinis: siquidem divortium non erat perpetuum & absolutum. Ideoque si mutasset, deberet adhuc ad conjugem emendatum redire compelli, & requisitus per se in conscientia teneretur. Haec tunc Averfa.

552. Notat autem Sanchez sup. n. 5. idem dicendum esse, quamvis conjux non trahat, quasi vim inferens; sed roget, & attentâ propriâ fragilitate, timeat alter sibi lapsum. Eadem enim ratio cavendi proprii damni spiritualis militat. Et procedit hoc (inquit) sive vir inducat uxorem ad peccandum, sive e contra uxor virum. Integrum enim erit viro, lapsus periculum inde timentis, discedere. Quippe eadem ratio locum habet. Unde cap. 2. de Divort. licitam esse hanc fugam decidit, etiam quando uxor virum allicit ad propriam hæresim. Sic ille.

Sed videtur d. textum non inspexisse, qui manifestè loquitur de viro alliciente uxorem, ibi: *Verum si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit.* Et Gloss. in Exposit. casus sic ait: *Sed si vir uxorem suam ad infidelitatem traxerit, à viro poterit separari.* Igitur perperam adducit Sanchez hunc textum.

553. Rectè autem addit cap. Idololatria, 28. q. 1. ubi Aug. loquitur de uxore, quæ inducit virum ad idololatriam, ibi: *Non enim tantum fornicantem uxorem dimittere conceditur; sed quisquis eam quoque uxorem dimittit, à qua ipse cogitur fornicari, causâ utique fornicationis dimittit; velut, si aliquem cogat uxor sacrificare idolis.*

Potuisset etiam ad hoc inducere cap. 4. ead. ex lib. de Fide & oper. c. 16. sequentis tenoris: *Vxor legitimâ societate conjuncta, sine ulla culpa relinquitur, si cum viro Christiano permanere noluerit. Non attenditur (id est, secundum Gloss. eo verbo: Nonne attenditur?) eo modo illam rectissime dimitti, si viro suo dicat: Non ero uxor tua, nisi mihi de latrocinio divitias congeras, aut nisi solita lenocinia, quibus nostram domum transigebas, etiam Christianus exerceas, aut si quid aliud vel facinorosum vel flagitiosum in viro noverat, quo delectata, vel libidinem explebat, vel facilem victum habebat, vel etiam ornator incedebat. Tunc enim ille, cui uxor hac dicit, si veraciter egit penitentiam ab operibus mortuis, quando ad Baptismum accessit, habetq; in fundamento fidem, qua per dilectionem operatur, proculdubio plus tenebitur amore divina gratia, quam carnis luxuria; & membrum, quod eum scandalizat, fortiter amputabit.*

554. Ubi Glossa verb. Vxor, inquit: *De pari consensu Hug. non intellexit (hoc cap.) quia si uterque Gloss. d. c. 4. que conjugum est fidelis: fidelis fidelem nunquam potest dimittere, secundum Hug. nisi ob fornicationem carnalem, vel spiritualem, scilicet idololatriam tantum, alias non. Unde si uxor Christiana pertrahat virum ad mortale peccatum, verberet eam, & castiget si potest, & non consentiat ei. Sed Alij intelligunt hoc de pari conjugio; quia fidelis fidelem bene potest dimittere, si compellitur ab eo ad mortale peccatum, nec forte resistere potest, sed expresse contradicit.*

Appositè Doct. Angel. 4. dist. 39. q. un. a. 6. ad 3. Dicendum, quod hoc intelligendum est,

quando mulier præstat magnam occasionem ruinæ viro suo, ut vir probabiliter sibi de periculo timeat; tunc enim vir potest se subtrahere ab ejus conversatione.

Neque necessarium est ad hoc divortium (ut notat Averfa sup. §. Tertio) ut unus conjux conetur alium pertrahere in idem suum crimen: sed sufficit, si quocumque modo inducere tentet ad aliquod mortale peccatum: quia planè eadem est ratio. Utpote si persuadeat alteri, ut furetur, aliudve crimen committat; quamvis non ipse simul concurret. Et ita ad hoc spectat, si vir sollicitet uxorem ad adulterium cum alijs. Aut si uxorem in alienam domum adducat, ibique solam relinquat, ubi sollicitetur ad lapsum: aut domi suæ introducat extraneos, eoque cum uxore sola relinquat, qui eam verbis aut signis sollicitent, nec admonitus eos excludat. Aut alio quovis modo in periculosa occasione peccandi constituat. Ita Averfa.

Et ante ipsum Navarrus Sum. lat. c. 22. n. 22. ubi probat hanc doctrinam; tum, quia ejusmodi maritus, saltem indirectè, inducit eam ad peccandum, Tum, quia non tenetur ei convivere cum periculo mortis corporalis, volenti eam occidere, vel venenare seu intoxicare: à fortiori non tenetur convivere illi sub tanto periculo mortis spiritualis, quæ tantò gravior est corporali, quanto anima præstat corpori. Tum, quia non obstat, neminem posse cogi ad peccandum; quia non potest etiam cogi ad apostatandum, potest tamen discedere à consorte in apostasiam inducente.

Hinc D. Tho. sup. ad §. ait, virum posse discedere, *Quando uxor non vult cohabitare, nisi sub conditione peccandi, ut cum dicit: Non ero uxor tua, nisi mihi de latrocinio divitias congreget. Tunc enim potius debet eam dimittere, quam latrocinia exercere.*

Sed quid, si vir uxorem aliat ex rebus injustè acquisitis? Affirmat quidam apud Sanchez sup. n. 9. eam posse divertere. Quia sui scelcris participem ipsam efficit.

Sed immeritò (inquit Sanchez) id dicit, nec audiendus est. Quia quando uxor aliunde alimenta non habet, quamvis maritus efficiatur impotens ad restituenda injustè parva, excusatur, parè, juxtâ decentiam sui status, illis bonis utens. Adde: excusari etiam, quando habet animum restituendi, cum sui juris effecta fuerit. Immo Navarrus Sum. c. 17. n. 268. excusat Navar. omninò uxorem, modò non sumptuosius vivat, quam ejus statum decet. Quia quasi necessitate coacta iis bonis utitur, & potior obligatio est mariti ad eam alendam, quam ad restituendum. Ita Sanchez.

Neque ad hoc (inquit Navar. sup.) necessarium est, quamvis sanctum, eam maritum tempore oportuno ad eas (intelligit usuras) restituendum inducere, & Deum, ut eum convertat, precari; neque amplius, quam alia uxor, tenetur in prædictorum bonorum custodiam, conservationem, & amplificationem incumbere; neque ut usurarius res incertas, restitutione

552. Inquit, ut conjux roget, juxta Sanchez. Perin de est, sive vir, sive mulier.

553. De muliere ex ad idololatriam, ibi: Non enim tantum fornicantem uxorem dimittere conceditur; sed quisquis eam quoque uxorem dimittit, à qua ipse cogitur fornicari, causâ utique fornicationis dimittit; velut, si aliquem cogat uxor sacrificare idolis.

Item ex o. 4. ead.

554. Ubi Glossa verb. Vxor, inquit: De pari consensu Hug. non intellexit (hoc cap.) quia si uterque Gloss. d. c. 4. que conjugum est fidelis: fidelis fidelem nunquam potest dimittere, secundum Hug. nisi ob fornicationem carnalem, vel spiritualem, scilicet idololatriam tantum, alias non. Unde si uxor Christiana pertrahat virum ad mortale peccatum, verberet eam, & castiget si potest, & non consentiat ei. Sed Alij intelligunt hoc de pari conjugio; quia fidelis fidelem bene potest dimittere, si compellitur ab eo ad mortale peccatum, nec forte resistere potest, sed expresse contradicit.

Appositè Doct. Angel. 4. dist. 39. q. un. a. 6. ad 3. Dicendum, quod hoc intelligendum est,

555. Non est necesse, ut conetur pertrahere in idem suum crimen, Averfa.

Probat ex Navar.

556. Quid si vir uxorem aliat ex rebus injustè acquisitis? Negat Sanchez, eum posse dimitti.

557. An uxor debeat monere virum, ut restituat.

tioni obnoxias, retineat, & Episcopus cum ea, ut de illis, tamquam pauper vivere possit, dispenset; neque ut sit in extrema necessitate, quidquid Sylvester, verb. *Usura*, 8. qu. 2. & Alij dicant; quia nullo jure, neque ullâ ratione, ea esse de necessitate justitiæ, probari potest. Hæc ille.

Aversa putat debere eam vivere ex suis bonis, si ea habeat.

At verò Aversa sup. Aut, inquit, habet uxor alia, unde vivat, aut non habet: si habet, tenebitur non uti de bonis furtivis, aut tantundem restituere, absque eo quòd à viro recedat: aut non habet, & tunc licitè alimentis, undecumque sibi subministratis, utitur juxta indigentiam & necessitatem suam. Ex alio tamen capite poterit uxor recedere à viro, latrocinij vacante, si timeat, ne simul cum illo tamquam criminis particeps involvatur. Ita hic Auctor.

558. Sed hoc generaliter non admittit Navar.

Sed quòd debeat vivere ex suis, quando ea habet, generaliter non admittit Navarrus sup. Sic enim ait: Centesimo decimo nonò peccat uxor usurarij, quæ sciens maritum non habere amplius, quàm ad restituendas usuras extortas, vivit ex ejus bonis; cum ex suis, aut consanguineorum bonis, aut ex suo labore honestè vivere possit. Quod nostro judicio restringendum est ad eam, quæ vivit de eisdem bonis, usurâ acquisitis, quorum dominium in usurarium non transijt; qualia sunt pignora frugifera; & ad eam, quæ sumptuosius, quàm ejus statum deceat, vivit: non tamen ad eam, quæ solum impendit ea, quæ in eam, eò quòd uxor ejus est, & ob dotem allatam, impendere tenetur maritus: quia tantò & plùs obligatur maritus ad eam sustentandam, quam ad usuras restituendum. Sic ille.

Auctor consensu Navar.

Et sanè non video, quare uxor debeat seipsam alere ex proprijs bonis, quæ alioqui aliter possit expendere; cum habeat jus justitiæ, ut ex bonis viri alatur. Putas, quia uxor, deficiente viro, debeat restituere usuras ex proprijs suis bonis? Cur ergò seipsam ex eis debeat alere? Vide Lector, quid respondeas. Ego pergo ad aliam quaestionem.

559. An copula sodomitica sensata cum propria uxore sit causa perpetui divortij. Aversa. Ambros.

Quid si ipse maritus cum eadem suâ uxore illicitam & sodomiticam copulam habere tentet? Aliqui (inquit Aversa sup. §. Item spectat) hanc assignare videntur tamquam absolutam causam perpetui divortij, sicut adulterium viri cum alia persona. Et indicavit Ambros. in 1. ad Corinth. 7. dicens: *Si vir usum querat uxoris invertere, nec alij potest nubere, nec reverti ad illum.* Rectè tamen Alij communiter id explicant & intelligunt, quamdiu vir non emendatur, sive quamdiu durat tale periculum.

Idemque est, si vir per vim talem copulam cum uxore renitente habere conetur, aut quocumque modo illicito extrâ naturale vas maritaliosè polluere soleat. Pariter enim ratione scandalali & periculi hæc est causa temporanea divortij, donec vir corrigatur; non autem simpliciter in perpetuum, ut cum Alijs advertit Sanchez lib. 10. disp. 4. n. 6. & duobus sequentibus.

Sanchez.

560.

In foro autem externo, mulieri volenti &

petenti ex hac causa à viro recedere, iudicant Aliqui, esse à Judice præstandam fidem, & concedendam separationem, adhibito saltem ejus juramento: quia res hæc aliter probari non potest. Sed rectè Pontius lib. 9. cap. 16. n. 5. censet, & de communi testatur, non sufficere solam mulieris assertionem; quia nemo est solo suo dicto idoneus testis in facto proprio: sed requiri aliquod aliud indicium, quod quidem ad prudens Judicis arbitrium remittendum erit. Hactenus Aversa.

Quid faciendum iudici in foro externo.

Non sufficit sola assertio mulieris juxta Pontium.

Rogas: quo fundamento id censet Pontius? Iam est assignatum, ex l. 10. ff. de Testibus. Nullus idoneus testis in re sua intelligitur. Et l. 10. Cod. eod. *Omnibus in re propria dicendi testimonij facultatem jura submoverunt.* Sed dicerent Adversarij: hæc jura intelligi posse, quando aliter res potest probari. Vide alibi dicta.

Fundamentum est l. 10. ff. de Testibus. Et l. 10. ff. de Test. & l. 10. Cod. eod.

Quod autem addit Pontius: Favet communi sententiæ Hieron. in cap. *Omnes accusationes, An favent aliàs, causationes*; id, inquam, non debet referri ad hanc sententiam; sed ad eam, quæ dicit, sodomiam sive viri sive uxoris cum alia foemina, consummatam tamen, esse justam causam perpetui divortij.

561. *cap. 7. 32. 9. 7.*

Patet ex verbis textus, in quibus nulla fit mentio probationis, aut testimonij: *Omnes causationes Apostolus amputans, apertissime definit, vivente viro, esse adulteram mulierem, si alteri nupserit. Nolo mihi proferas raptoris violentiam &c. Quamdiu vivit vir, licet adulter sit, licet sodomita, licet flagitijs omnibus cooperatus, & ab uxore propter hæc scelera derelictus, maritus ejus reputatur, cui alterum virum accipere non licet.*

562. *Ex hoc cap. Aliqui arguunt, ob alia crimina posse dimitti conjugem.*

Ex quo capite arguunt Aliqui, ob alia flagitia, quàm adulterium, aut sodomiam, posse conjugem dimitti. Nec obstat, inquit, solutio Glossæ, verb. *Propter*, dicentis: *Ad hoc quod dixit, Adulter aut sodomita, retulit se: non enim propter aliam causam potest dimitti. Vel derelictus de facto.* Quippè clausula, in fine posita, refertur ad omnia præcedentia. Et cum ob adulterium, & sodomiam, intelligatur verbum illud: *Derelictus*, de jure; necessariò debet eodem modo de alijs flagitijs intelligi; ut scilicet propter ea liceat perpetuum divortium.

Et ad idem propositum inducunt cap. *Idolatria*, 28. q. 1. (quod est D. August.) sup. 5. 28. q. 1. Conclus. 14. in principio relatum. Vide ibi verba textus.

Item ex c.

Sed ad August. respondet Sanchez sup. n. 15. eum intelligi, quando conjux illis criminibus implicitus, nititur alterum ad ea peccata perpetrare, juxta jam dicta; secus cessante eâ pertractione. Atque ita (inquit hic Auctor) ipsemet D. August. lib. 1. Retract. c. 19. non vult nos eam sententiam, relatum d. c. *Idolatria*, absolute sequi.

Quid ad hoc respondeat Sanchez.

Hæc sunt verba D. August. *Item de præcepto, quo prohibetur uxor non dimitti, nisi propter fornicationem: hic quidem scrupulosissime disputavi. Sed quam velit Dominus intelligi fornicationem, propter quam liceat dimittere uxorem, utrum eam, quam damnatur in stupris, an illam, de qua dicitur: Perdidisti*

563. *Quæ sententia mens D. Aug.*

didisti omnem, qui fornicatur abs te, in qua utique & ista est; neque enim non fornicatur à Domino, qui tollens membra Christi, facit ea membra meretricis, etiam atque etiam cogitandum est, atque requirendum.

Nec volo in re tanta, tamq̃, ad dignoscendum difficili, putare Lectorem, istam sibi nostram disputationem debere sufficere; sed legat & alia, sive nostra, quæ postea scripta sunt, sive aliorum melius considerata atque tractata: vel ipse, si potest, ea quæ hic merito movere possunt, vigilantiore atque intelligentiore mente discutiat. Non quia omne peccatum fornicatio est; neque enim omnem peccantem Deus perdit, qui quotidie sanctos suos exaudit, dicentes: Dimittite nobis debita nostra, cum perdat omnem, qui fornicatur ab eo, sed quatenus intelligenda atque eliminanda sit hæc fornicatio; & utrum etiam propter hanc liceat dimittere uxorem, latebrosissima quæstio est. Licere tamen propter istam, quæ in stupris committitur, nulla quæstio est.

564. *Ultimo.* Ergo salvâ auctoritate D. Aug. dicere possumus, propter alia delicta non licere dimittere uxorem, nisi pro tempore, quò durat periculum peccati.

Quid igitur ad D. Hieronymum? Respondet Sanchez sup. mentem ipsius in eo loco non fuisse, explicare ob quæ crimina jure permittatur divortium: sed solum, factò divortio ob quàmvis causam, neutri conjugum integrum esse, ad alias nuptias transire. Quare inde non potest argumentum desumi, ad probandum, ob alia crimina licere divortium perpetuum. Vel secundò dic; ob sodomiam & adulterium concedi propriè divortium, quod recessum perpetuum importat: ob alia verò ad tempus, quod impropiè appellatur divortium.

565. *Idem verbum potest quedam propriè, alia impropiè determinare, Clausula in fine posita ad qua referatur?* Nec est inconveniens; ut unum & idem verbum, ad diversa reiatum, determinet ea juxtâ eorum qualitatem, quædam propriè, quædam verò impropiè; ut constat ex cap. *Olim ex literis*, & cap. *Ab excommunicato*, de Rescript.

Nec etiam obstat: clausulam, in fine positam, referri ad omnia præcedentia. Id enim intelligitur, quando est eadem in illis ratio, & salva rectâ ratione ad omnia illa referri potest. Aliàs refertur ad hoc, quod potest de jure determinari. Ita Sanchez. Et placet. Nec displicere potest Conclusio, quæ sequitur, & sic sonat:

CONCLUSIO XVII.

Possunt, per se loquendo, conjuges ex mutuo consensu separari. Nequit tamen unus Religionem profiteri, nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat; & sit talis ætatis, ut sine suspitione incontinentiæ valeat in sæculo remanere.

566. *Quomodo* **L** Quor hic de Matrimonio illæso per adulterium, & intelligo separationem tam

quoad torum, quàm cohabitationem, sive ad tempus, sive in perpetuum. Patet manifestè ex Concluf. intelligenda, juribus, quibus conceditur conjugatis transitus ad statum Religionis, jam adducendis. Nam per hunc statum proculdubio dissolvitur torus & cohabitatio conjugum.

Et ratio pervia est: quia quisque potest credere jure suo, quod habet ex contractu Matrimonij ad torum & cohabitationem, sicut à principio contractus, ita multò magis post contractum initum; salvo semper jure radicali, de quo alibi egimus. Vide Disp. præced. Sect. 3. Concluf. 9. ubi ex D. August. diffusè ostendimus, conjuges pari consensu posse continentiam observare. Et exempla Sanctorum in promptu sunt, qui id præsterunt.

Nec solum observare, sed etiam vivere posse continentiam, patet ex D. August. Epist. 199. ad Ecclitiam, ibi: *Quod enim Deo pari consensu ambo voveratis, perseveranter usque in finem redere ambo debuistis.* Hoc tamen non est facile præacticandum, nisi velint saltem toro separari; immò & cohabitatione.

Cur ita? Quia aliàs periculum incontinentiæ facile incurreret, ut adhuc alibi memini me dixisse, quod tamen pro viribus semper evitandum est: ita, ut etiam sit illicita separatio, sive quoad torum, seu quoad habitationem, quando alioqui prudenter timetur fore, ut succumbatur tentationi: quod (inquit Dicastillo disp. 10. n. 92.) aliquando potest contingere in uno conjugum respectu alterius, de cujus imbecillitate potest timeri; tunc enim, quàmvis non peccet contra justitiam eo ipso, quod alter consentiat in separationem; peccabit saltem peccato gravis scandali, aut contra misericordiam, aut charitatem proximi, iuxta varias sententias, si quantum est ex se, non petat & accedat ad conjugem, existentem in tali periculo. Sic ille.

Et ideò dixi in Concluf. *Per se loquendo*: id est, nisi fortè ex separatione imminet periculum incontinentiæ, cui non aliter putetur posse succurri, aut alia inconvenientia meritò timeantur, quæ ratio naturalis dicit omnino esse præcavenda.

Sed nunquid conjuges, sic legitime separati, quæunt profiteri Religionem? Respondet Conclusio: *Nequit unus profiteri, nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat &c.*

569. *Probatur 2ª pars Concluf. ex c. 4. de Conv. conjug.* Ecce Decretalis Alex. III. quæ est cap. 4. de Conv. conjug. *Cum sis præditus scientiâ literarum, ignorare non debes, Sanctorum Patrum constitutioni esse contrarium, ut vir uxore sua, aut uxor viro ejus non assumente Religionis habitum, debeat ad Religionem transire.* Et infra: *Inde est, quòd auctoritate Apostolicâ prohibemus, ne in Episcopatu tuo virum vel uxorem (nisi uterque ad Religionem migraverit) transire permittas. Verum si ita, uxor senex est & sterilis, quòd sine suspitione possit esse in sæculo, dissimulare poteris, ut eâ in sæculo remanente, & castitatem promittente, ad Religionem transeat vir ejusdem.*

Idem statuitur in alio rescripto ejusdem Pontificis cap. 8. eod. sequentis tenoris: *Vxoratus sine*

Item ex cap. 3. ibi sine